

НА ШАХІВНИЦІ СУПЕРЕЧОК

(про проблему лайливих слів у мовах різних країн світу)

М. Р. Ткачівська

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
кафедра іноземних мов факультету історії, політології
та міжнародних відносин; 76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57; тел. 0994433736*

*Überflüssige Wörter gibt es nicht (Rudolf Hoberg)
Зайвих слів не існує (Рудольф Гоберг).
Принаймні у лайці (Марія Ткачівська).*

У статті розглядається проблема лайливих слів у різних лінгвокультурах, починаючи від перших цивілізацій до сьогоденних днів. Подаються основні характеристики інвектив у різних країнах світу та здійснюється їхній аналіз. Окреслюються основні інвективні стратегії.

***Ключові слова:** лайливе слово, лайка, ненормативна лексика, обценізм, інвектива, лінгвокультура, скатологізм, стратегія.*

Кожне суспільство має свої моральні зразки, норми і цінності, що дають можливість його членам оцінювати свої дії та орієнтуватися в довколишньому середовищі. Ахіллесовою п'ятою більшості народів і культур є приниження їхньої гідності, у т.ч. образу предків, роду, матері, моральних цінностей жінки, нащадків, а також зневага їхніх переконань, віри, Бога тощо. Кожна лінгвокультура має різний рівень чутливості до тих чи інших образ. Відповідно, для вираження обурення, протесту, загострення дисгармонії стосунків, самозахисту, приниження співрозмовника чи групи людей вживаються інвективи, які заторкують їхні найуразливіші місця («принцип тонкої нитки» – М. Т.). Для одних лінгвокультур грубою лайкою вважаються інвективи сексуального характеру, для інших – скатологічного, для третіх – релігійного та ін.

Дослідженням лайливої лексики займається *маледиктологія*, від лат. *maledicere*, «паятися», англ. *maledictology*, нім. *Malediktologie*. Як галузь психолінгвістики, соціолінгвістики та психології вона започаткована в 1973 р. вихідцем з Баварії, філологом, дослідником лайки Райнгольдом Аманом. У 1977 р. він став засновником і видавцем журналу «*Maledicta*». На позначення цієї науки Ф. Камер пропонує альтернативний німецький термін «*Schimpfstik*», який ще не прижився в наукових колах [28]. До сучасних маледиктологів належать Т. Джей, В. Мокієнко, О. Гаврилів, Л. Ставицька та ін.

Лайливу лексику в німецькій та українській лінгвокультурах досліджували К. Г. Шайбле, Г.-М. Гаугер, Ф. Камер, Г. Д. Гельферт, Р.-Б. Ессіг, О. Горбач, М. Гримич, Л. Ставицька та ін. Г. Д. Гельферт зазначає, що лайлива лексика майже не досліджується в контрастивній перспективі. Наукові публікації стосуються здебільшого однієї мови і не зачіпають сусідні мови й культури [22, с. 172]. Серед німецьких досліджень слід відзначити працю Г.-М. Гаугера «Das Feuchte und das Schmutzige», в якій аналізується лайка окремих лінгвокультур. Існує також низка словників, де лайливі слова подаються одночасно кількома мовами. На їхній основі можна простежити наявність чи відсутність окремих лайливих одиниць у різних лінгвокультурах та з'ясувати, який тип лайки вживається в тій чи іншій мові.

Метою нашої статті є аналіз та основні характеристики інвективи у різних країнах світу. До основних завдань розвідки належить: 1) окреслення базових інвективних стратегій; 2) огляд інвективи від перших цивілізацій до сьогоднішніх днів; 3) типізація європейських інвектив, аналіз їх основних характеристик; 4) огляд інвективних стратегій в українській лінгвокультурі.

1. Загальна характеристика інвективи. За С. Формановою, інвектива – “образливе слово, лайка, словесний випад. Інвективна лексика (грубі, вульгарні слова) і фраземіка (грубі, вульгарні вислови) є в усіх мовах, очевидно, за винятком штучних” [11]. Існують різні підходи до типологізації інвективних стратегій. Частина дослідників вдаються до короткої класифікації, яка інкорпорує сексуальний та анально-екскремальний напрямки. Німецькі дослідники Г.-М. Гаугер, Д. Нюблінг, М. Фогель, аналізуючи і порівнюючи лайку багатьох країн, виокремлюють чотири основні типи інвективних стратегій: сексуальна, скатологічна, релігійна і хвороби [22]. Визначаючи ціннісно значущі домінанти для народів європейського ареалу, український лінгвіст Л. Ставицька синтезує дослідження європейців і окреслює три типи інвективних стратегій у групах мов: 1) «анально-екскремальний» (Shit (Scheiss)-культура): німецька, чеська, англійська, французька; 2) «сексуальний» (Sex-культура): російська, сербська, хорватська, болгарська; 3) «сакральний» (Sacrum-культура): романські мови, частково – чеська, словацька, польська [5, с. 33]. Вважаємо, що класифікація інвективних стратегій має потенціал певної деталізації із урахування ще кількох векторів: 1) скатологічна інвектива (анально-екскремальні позначення та їх деривати: «*Arsch!*», «*Arschloch!*», «*Scheiße!*», «*Засранець!*», «*Лайно!*»); 2) сексуальна інвектива (грубі позначення статевих органів, інтимних стосунків, людей, які беруть у них участь тощо, у т.ч. вигуки: «*Schlappschwanz*», «*Бл*!*»); 3) релігійна та міфічна інвектива («*Kruzifix*», «*Мати Божя!*»), («*zum Teufel!*», «*до дідька!*»); 4) онімічна інвектива (етноніми, прізвиська тощо: «*Ösi*», «*Piefke*», «*хохол*», «*кацап*»); 5) зоонімічна та фітонімна інвектива («*Affe!*», «*Воск*», «*Осел!*», «*Свиня!*», в арабських країнах край-

ня образа – «*Син огірка*», «*Ведмідь*»); 6) хвороби («*Холера!*», «*Зараза!*»); 7) загальні пейоративи різного ступеня інтенсивності ознаки («*Недоумок!*», «*Dummkopf!*»); 8) інше (спеціальні інвективи). Для інвективи можуть використовуватися як окремі слова, так і фразеологічні одиниці.

Для вираження гніву існує ціла низка вербальних та невербальних інвективних тактик. До невербальних належать: рукоприкладство, жести (кулак, середній палець, зігнута у лікті рука, дуля, покручування пальцем біля скронь, публічна демонстрація оголених сідниць) та дії (лускання дверима, гримання кулаком по столу, тілесні покарання). Вербальна інвектива послуговується словами та виразами, в яких негативна енергія адресанта спрямована на враження адресата, нанесення йому передусім моральної шкоди. При цьому вказується на його негативні сторони, дії, вчинки, позицію і т. ін. Для позначення негативних рис людини на основі досвіду підбираються близькі за якостями позначення зі світу живої природи (звірі, птахи, риби, комахи), а також порівняння із неживою природою, стихій, професій, соціального стану тощо. Вони слугують також для творення прізвиськ. В окремих випадках лайливі слова мають здатність втрачати свою первинну конотацію і вживатися як ласкаві назви (у родинному колі, серед друзів, закоханих). Одним із найефективніших вербальних інструментів нанесення кривди вважаються прокльони, на які в різні часи накладалося табу.

Якщо йдеться про інвективу як інструмент поглиблення дисгармонії стосунків, а не як підтримку розмови у певній конкретній групі, де подібна лексика вживається як норма, то вербальна агресія слугує заміником чи супроводом невербальної. Найчастіше в ролі лайки вживаються слова для образи слабких розумових здібностей людини (дурень, йолоп), негативних рис її характеру (скнара), поведінки (базіка), моральних цінностей (блудниця, педераст) тощо. Розрізняють такі інвективи: 1) діалогічна: спрямована на співрозмовника (напад, захист, нейтралізація ситуації, вирівнювання «кутів») («*Дурень!*», «*Аби тебе качка копнула!*»), 2) монологічна: промовлена до самого себе (лаяння самого себе, докір, самодокір, самозаспокоєння, висловлювання думки без присутності інших, «лайка собі під ніс») («*Який я дурень, що...*», «*Аби мені/му добро було*»), 3) вигукова: реакція на певну ситуацію («*Мать твою за лапу!*», «*Блін!*») [порівн. 38]. Для поглиблення розладу стосунків може використовуватися будь-яке нейтральне слово, яке, залежно від ситуації, стає інвективним. Лайливим може бути і сам виклад сказаного без використання заниженого словесного інвентаря. Рівень вульгарності при вживанні тих чи інших слів може бути як загальноприйнятій, так і ситуативно залежний. Існує низка інвектив, які спрямовані окремо на жінку та окремо на чоловіка.

Для нанесення людині моральної шкоди використовуються негативні формули (йдеться про магію слова і його негативну енергетику),

які в різних країнах мають свої особливості та різну межу чутливості. До них належать прокльони, з яких досить креативними вважаються єврейські з їхнім характерним поєднанням позитиву та негативу в одному побажанні*. Наприклад: «Щоб ти успадкував три кораблі золота і щоб тобі їх не вистачило на ліки»; «Щоб у тебе випали всі зуби, крім одного, щоб той тебе болів», «Щоб ти мав десять будинків, кожен будинок щоб мав десять кімнат, кожна кімната – десять ліжок і щоб ти валявся з одного ліжка на друге від холери/важкої лихоманки») [18, с. 29]]. Для вираження негативних бажань німецька мова має поняття m *Fluch* (лихослів'я) та f *Verwünschung* (проклин). Мова йде про негативні формули, в яких закладене побажання зла на «на невизначений час». При цьому в багатьох випадках спостерігається переплетення бажання адресанта та заклику до Бога, до інших надприродних сил. Нерідко прокльони і лихослів'я ототожнюють із поняттям *лайка*. Часто їх розглядають укупі із лайливими словами. Наприклад, у нім. мові: *Schimpfwort*, яке відповідає українському «лайливе слово», може розглядатися окремо як лайка, так і в купі із лихослів'ям/прокльонами. Українська дослідниця О. Гаврилів розмежовує поняття *Fluch* та *Verwünschung* [25]. Щодо уподібнення вище розглянутих понять, схожа ситуація, наприклад, зустрічається у турецькій мові. «Лихослів'я “*lanet*“ і проклин “*beddua*“ здебільшого вживаються як синоніми. *Beddua* є композитом, який складається із *bed* (з перської) та *dua* (з арабської). *Bed* має значення поганий, жакливий, непотрібний; *dua* означає «молитва» і «благословення». *Beddua* – дослівно «зла молитва, погана молитва». Для *beddua* (проклин) у словнику зазначено: «Від щирого серця бажати, щоб хтось потрапив у погане становище» [цит. за 34, с. 84].

У бажанні завдати комусь особливої кривди співрозмовники вдаються до найбільшої образи – зневаги матері та роду, використовуючи брутальні слова та вислови із сексуальної сфери (обценізми) чи сталі вирази, які фіксують приниження конкретного адресата/члена родини. Згадування статевого акту, спрямованого на матір, вважається найвульгарнішою лайкою багатьох культур. До одного із видів образ належить зневага певної етнічної групи, культури чи національності, а також релігійної спільноти тощо. При цьому богохульство в усі часи вважалося особливо брутальною лайкою, яка в деяких країнах каралася законом. Так, К. Г. Шайбле у книзі «*Deutsche Stich- und Hieb-Worte. Eine Abhandlung über Deutsche Schelt-, Spott- und Schimpfwörter, altdeutsche Verfluchungen und Flüche*», датованій 1885 роком, наводить приклад ди-

* Р. Аман пояснює єврейську креативність у лайці тим, що переслідувані впродовж 2000 років євреї не мали зброї і відбивалися словами. У них була своєрідна методика лайки: спершу вони відкривали похвалою серце противника, а далі завдавали йому удар. Наприклад: *du sollst berühmt werden – man soll eine Krankheit nach dir benennen* (Achilles I, Pighin G., 2008, 145-146).

рективи короля Річарда Німецького, згідно з якою кожен, у кого зі злості без наміру вихопилася лайка, повинен був сплачувати штраф. У випадку повторення штраф був більший, ба навіть у формі фізичного покарання. Ще серйозніше поводитися з тими, хто зневажав Бога, Христа чи Святу Діву Марію [38, с. 37].

Отже, в різних лінгвокультурах, як і в різних часових проміжках, є свої поняття інвективи, як і свої відчуття при її вживанні. Неможливо накладати відчуття одного народу на матрицю відчуттів іншого, точно так само, як не можна накладати інвективу однієї культури на інвективу іншої. Відповідно, для багатьох легше лягати навіть найгрубішими іноземними словами, ніж вимовити обценізм рідною мовою. Переймання чужої інвективи є тим небезпечним імплантатом, який приживається в чужому організмі, діє через нього, хоча мовець не завжди це усвідомлює.

2. Інвектива і перші цивілізації. Інвектива така ж стара, як і саме людство. Агресія та бажання наслати на когось страх спостерігаються упродовж усієї історії цивілізації. Як згадувалося вище, інструментом їх реалізації були як вербальні, так і невербальні методи. Р.-Б. Ессіг у книзі «Holy shit!: Alles übers Fluchen und Schimpfen» подає приклади прокльонів та лайки, починаючи від Стародавньої Індії (індійський епос від IV-III тисячоліття до н.е.), Стародавнього Єгипту («сказання» фараонів), а також Сирії, Риму, Англії тощо. Ці прокльони настільки «міцні», що з погляду сьогодення можна тільки уявити, який страх вони навіювали на тих, кого стосувалися. Саме такого результату й прагнули їхні адресанти. Наприклад, на одній із шумерських глиняних дощечок зазначається, що трапиться з тим, хто розіб'є цю дощечку, або зробить її непридатною для читання. Прокляття, як вказується у змісті, запрограмоване на три тисячі років [18].

Інвектива була невід'ємною частиною мовлення в Стародавній Греції та Стародавньому Римі. У 1892 році Г. Гофман видав монографію «Schimpfwörter der Griechen und Römer», у якій проаналізував твори давньоримських та давньогрецьких філософів (Геродота, Гесіода, Лукреція, Демосфена, Еврипіда, Геракліта, Менандра та ін.) і характерні для їхньої доби пейоративи. До них належать позначення інтелектуальних та моральних недоліків: *Dummkopf*, *Tölpel*, *Tropf*, *Tor*, *Einfaltspinsel* – баро, звідси прикметник *bardus*; *stupidus*, *matula*, *babaecalus*. Дослідник звертає увагу на значну кількість лексем на позначення негативних рис характеру, шахрайства, непорядності, нищості, низьких моральних цінностей тощо: *Plappermaul*, *Schwadronneur* – *nugator*, *Zungendrescher* – *ligula*; *Neuigkeitskrämer*, *Schwätzer* – *morologus*; *Windbeutel*, *Schlingel*, *Taugenichts* – *vappa*, *nebulo*, *mastigia*, *verbero*, *Betrüger* – *halophanta*, *turpilucricupidus*, *fraus*; *Spitzbube* – *fur*; *Räuber*, *Bandit* – *praedo*, *praedator*; *Schuft*, *Schurke*, *Hundsfoot*, *Kanaille*, *Lump* – *malus*, *pessimus*. *Lumpengesindel* – *veneficus*; *Missgeburt*, *Ungeheuer*, *Scheusal* – *monstrum*.

portentum, prodigium; Pest – pestis, pernicies; Larve, Frantze – persolla, larva. Октема лайка стосувалася кола сім'ї: *Sklave – servus* (раб (Sklave) також належав до сім'ї); позначення професій: нижчі прошарки населення зневажливо називали *plebecula*. У древніх римлян, як і згодом в інших народів, іменник *селянин* – нім. *Bauer* у певних ситуаціях також мав зневажливе значення – *agrestis, rus, rupex*. Багато лайливих слів узято зі сфери торгівлі: *Sklavenhändler – mango, der Wucherer – fenerator, danista, Kutscher, Lakai – agaso*, зі сфери мистецтва: *Spieler – aleo, Gassenmusikantin – ambubaia*. Незначна кількість походить із сфери науки, деякі перейшли з міфології та історії культури. Для вираження інвективи римляни вживали зооніми та фітоніми. Наприклад: *Vieh: Untier, Bestie, Ungetüm – bestia, belua* [26]. Дослідження засвідчує, що значна частина цих пейоративів характерна і для сьогоденішнього часу.

3. Лайка в період Середньовіччя. Особливо розповсюдженою лайка була у Середні віки. У ті часи вона лунала з вуст усіх: жінок, чоловіків, дітей, людей вищого і нижчого сану, а також представників церкви та світської влади. Останні виявлялися безсилими, щоб щось змінити. Королі та найвищі церковнослужителі навіть видавали для боротьби з порушниками закони. Філіп Август Французький видав декрет про те, що звинувачуваний у лайці був змушений заплатити бідним двадцять шилінгів, інакше його кидали у воду. У місті Павія (Італія) порушників садили в кошик, що висів на довгій жердині, і піднімався та опускався, як риболовецька сітка. Залежно від тяжкості проступку, грішника занурювали з містка у воду [38, с. 38]. Аналізуючи англійську лайку Середньовіччя, К. Г. Шайбле, зазначає, що англієць, як і його кузен, німець, – вправний паплюжник і любитель образ. Дідько, пекло та проклинання відіграють у його прокльонах головну роль. За твердженням дослідника, англійський джентльмен був найбільший лихослов у світі. Лаялася навіть грізна Єлизавета. Якщо серед простого люду лайка сприймалася як закономірність, то у вишуканому товаристві вона була варта осуду. Дивним для дослідника було те, що в країні, де лайка вважалася забороненою законом, лаялися на кожному кроці. За грубу лайку доводилося платити штраф. Джентльмен сплачував 5 шилінгів, а людина нижчого становища – 2 шилінги. Неодноразово траплялися суперечки щодо величини сплати штрафів, про що засвідчують судові справи [див. 38, с. 46-47]. У Середньовіччі також і на німецько-мовних територіях різні статuti передбачали покарання за лайку та прокльони. Так, для сварливих жінок це було носіння каменів ганьби пожвавленими вулицями міста, наприклад, Дортмунда. Каменюки вагою 50 кг зв'язувалися до купи. Одна з жінок несла їх на шиї від східних воріт до західних, у той час, як інша підганяла її колючкою, прив'язаною до палиці. Згодом жінки мінялися ролями і продовжували процедуру. Обидві були предметом відкритого посміховиська [20, с. 120-121].

У Середньовіччі штрафам підлягали і невербальні образи. Відомі різні приклади дій, які могли вважатися зневагою. Наприклад, зображення за допомогою пальців рогів, призначених для одуреного чоловіка, чи псування статуї, поставленої на чийсь честь. Правники періоду Пізнього Середньовіччя підхопили ці приклади і додали нові. Образою вважалися висування язика, корчення гримас і плювання. Нідерландський фахівець кримінального права Й. Дамгудер відносив сюди також перевертання очей, вживання лайливих жестів, сигналізування, що нещастя іншого є заслужене і т.д. [20, с. 119-121].

Лайка та брутальні слова траплялися і в творах середньовічних прозаїків та поетів, які також сприймалися по-різному. Так, К. Г. Шайбле майже 150 років тому писав: «Навіть тепер у Англії соромляться ставити деякі вистави Шекспіра, яким немає і 300 років. Набагато грубіші є Кентерберійські розповіді Чосера» [38, с. 41].

Коли ми говоримо про попередні століття та ставлення у ті часи до негативних формул і лайки в цілому, не можемо не проводити чітких паралелей із сьогоденням. Тобто не можемо недооцінювати розвиток цивілізації, набуток знань і зміну уяви про світ, у т.ч. про ставлення до табу, упереджень та страхів. Якщо природна суть людини залишається такою ж, якою вона була раніше, із присутніми їй емоціями, відчуттями, застереженнями, боротьбою за виживання, то ставлення до навколишнього світу щодо понять «добре» – «погане» дещо змінило свій спектр. Зрештою, у всі часи воно було різне, як і різне ставлення до обценності та табуйованості.

4. Сучасна лайка у різних країнах Європи. Кожна лінгвокультура має свої табу та свій інвективний інвентар із різним рівнем емоційно-експресивного забарвлення та категоріями оцінки, власний досвід в оперуванні лайливою лексикою, яка тісно пов'язана із ментальністю народу, його культурою, історичним поступом, духовністю, у т.ч. релігією, вихованням тощо. Це означає, що «незважаючи на індивідуальність кожної особистості, вона є носієм певного психологічного типу, певної соціальної групи, певного мовного колективу, тому можна передбачити її типові мовленнєві ролі» [11]. Крім того, лайка демонструє певні інвективні особливості лінгвокультури, характерні тільки для неї, або для деяких інших культур. Відповідно, в тій самій чи подібній ситуації мовці різних лінгвокультур вдаються до певних інвектив (більш чи менш грубих), що виражають емоційний стан, але далеко не завжди наближені між собою семантично. Разом з тим існує низка спільних інвективних позначень. Наприклад, пов'язаних із виділеннями організму або табуйованими частинами тіла. Такі позначення володіють «високою мірою інтернаціоналізму» [13, с. 144].

4.1. Угорська та голландська лайка. Досліджуючи лайку різних народів, К. Г. Шайбле писав: «Не знаю, кому віддати пальму першості серед найлайливіших народів Європи. Мабуть, угорцям. Без сумніву,

вони посідають найжахливішу, чи краще, найгідкішу лайку (клятьбу)» [38, с. 38]. Лайка й по сьогодні належить до важливих складових угорської мови, у вокабуляр якої входить ціла низка грубих слів та виразів. Одним із аспектів угорської лайки є богохульство, до якого вдаються мовці будь-якого віку. У вживанні вульгарних виразів угорцям не закинеш відсутність креативності та «великої» уяви (наприклад, «*Megbasz-lak anyád hátán. Te lóbaszó picsafej!*»). Окрім наявних загальних пейоративів (*idióta* (ідіот) *hülye* (придурок), *degenerált* (дегенерат), *gyagya* (неповний розуму), *bolond* (придуркуватий, дурний), *kelekótya, órült* (божевільний); *idi'ótēs* (простолюдець), *szamár* (віслюк, дупа), *buta, bugyuta, hülye* (туполобий, дурень; позначає вищий ступінь інтенсивності ознаки), *ostoba, nehéz fejú* (важкий на голову), *tompá agyú* (тупий мозок), *agyalágyult, tökfej* (гарбузоголовий), *rohadék* (покруч), *rohad* (гниляччя), *Te Rongy!* (дрантя), існує низка слів із сексуальною інвективою. Наприклад, позначення гомосексуаліста: *buzi, meleg* (досл.: *менлий*), *fasszopó*; занижене позначення чоловіка: *fasz* (x**), *gyoke* (досл.: *корінь*); позначення жінки легкої поведінки: *kurva, ribanc*. Крім того, існує ціла низка грубих командирвань у певному напрямку. Наприклад: *menj a faszomba, menj a picsába* (вульг.: *Забирайся звідси!*), *menj a csudába* (вульг.: *Пропади пропадом!*), *menj a fenébe* (вульг.: *Иди геть! Поцілуй мене в задницю!*) та ін. Серед фекальних слів найчастіше вживаються *szarok ra* («*я с**в на це, мене це не цікавить*») та *szar* (*лайно*; позначає щось неякісне). Огляд угорської інвективи засвідчує, що окрім богохульства, їй властиве сексуальне спрямування, хоча в ній мають місце і скатологізми.

До особливо помітних Г.-М. Гауер відносить нідерландську інвективу. За його спостереженнями при порівнянні лайливої лексики в німецькій, шведській та нідерландській мовах, остання займає серед чотирьох типів (сексуальний, скатологічний, релігійний і хвороби) передові місця [пор. 21]. Така ж характеристика голландській інвективі дається і в книзі «*Vernäht und zugeflixt*», де увага також акцентується на згаданих чотирьох джерелах лайки, у т.ч. інвективи, пов'язаної із хворобами. Наприклад: «*krijg de polio aan je jodokio*» («*krieg die Polio an den Penis*»). Релігійна сфера тут більш табуйована, ніж у німців [13, с. 144]. К. Г. Шайбле зазначав, що найсоковитіше серед германців лялися голландці, а особливо голландські моряки [38, с. 40]. Те, що в німецькій мові часто виражається словами з анально-екскрементальної (скатологічної) сфери, в нідерландській лінгвокультурі здебільшого висловлюється вульгарними висловами з сексуальної сфери. При чому вживаються назви як чоловічих, так і жіночих статевих органів. Якщо німці обзивають чоловіка безвинними на перший погляд словами «*Scheißkerl*» «*Arschloch*», голландці в подібному випадку кажуть *kloot, zak, klootzak* (нім.: *Hodensack*), *lul* (нім.: *Penis*), *eikel* (нім.: *Eichel*), жінку «*blöde Kuh*» (нім.) то – відповідно *kut, trut, doos, bef, muts* (нім.: *Vulva, Vagina*), *tiet*

(нім.: *Brust*). Те, що по-німецьки звучить як «*Scheiße*» чи «*Mist*», по-голландськи звучатиме *kut* (нім.: *Vagina*), *kloten* (нім.: *Hoden*), *sodemieter* (нім.: *Homosexueller*) [33, с. 21].

4.2. Італійська лайка. У франкомовних європейських країнах також вживають міцну лайку. Так, італійці передусім вдаються до богохульства, хоча схильні і до сексуальної інвективи, до якої належить найбільш уживане слово *cazzo*, яким можна багато що позначити (нім. *m Schwanz*) [13, с. 144]. У просторіччі воно означає чоловічий статевий орган і часто вживається як підсилення: *che cazzo* чи *che cazzo vuoi?* (чого ви хочете?). Італійці також люблять слово *fottere* (від лат. *futuere*). Напр.: *Va a farti fottere* (брутальне командирювання із зазначенням напрямку). Досить вживаним є *fica*, що означає жіночий статевий орган і як „*pars pro toto*“ (частина для позначення цілого) жінку взагалі. Оскільки воно подібне за звучанням до *il fico* (фіга), в італійців існує жест показувати дулю *la mano fica*, аналогічний українському. Однак, якщо в українців він означає «нічого не отримаєш», то в італійців це стосується сексу [пор. 21]. Крім сексуально спрямованої інвективи, в італійській мові зустрічаються скатологізми. Наприклад: «*Stronzo!*» (лайно, засранець, козел смердючий). Італійці також вживають лайливі слова, спрямовані на померлих, що вважається образою роду. Наприклад: «*Mortacci tua in carriola!*» (нім.: «*Deine gestorbenen Vorfahren in einer Schubkarre*») [18]. Однак в італійській лайці вони не завжди містять у собі образу, що засвідчує наступне привітання, яке в перекладі на німецьку мову звучить: «*Bei deinen hässlichen Toten, schön dich zu sehen!*» До розповсюджених лайливих слів належать: *vaffanculo* – нім. *Arschloch* (негідник), *faccia di culo* – нім. *Arschgesicht* (паскуда), *idiota* – нім. *Idiot* (ідіот), *puttana* – нім. *Hure* (курва), *figlio de puttana* – нім. *Hurensohn* (скурвий син), *buono a nulla* – нім. *Nichtsnutz* (непотріб), *frana* – нім. *Niete* (нікчема), *deficiente* – нім. *Schwachkopf* (тупоголовий). Для Італії характерні також богохульні інвективи: «*Porco Dio*» – нім. досл. «*Schweinegott*». До часто вживаних інвектив належить «*Figlia di troia*» = «*Putana*» – нім. *Hure* (курва, повія) та «*Figlio di troia*» – нім. *blöder Wichser, Mistkerl, Hurensohn*, («сучий син»).

4.3. Французька лайка. Французи – горда нація з особливо загостреним ставленням до честі та всього національного, передусім мови. У них висока квота щодо креативності, але не в лайці. Найчастіше французи звертаються до слова *merde* (*Scheiße*). Вони змішують скатологічні вирази із обценними зворотами, які менше пов'язані зі злістю, ніж із вираженням здивування чи несподіваної реакції на щось. Іноді лайливі слова стають вигуками, що позначають подив та реакцію на непередбачувану ситуацію: «*Mon Dieu!*» [13, с. 144]. Як і в інших лінгвокультурах, французи часто вдаються до образи жінки та чоловіка. Для жінки у французькій мові вживається негативне позначення *pute, salope, pouffiasse* – нім.: *Hure*, для чоловіків – образа чоловічості (передусім позначення чо-

ловіка як гомосексуаліста): *pédé* – нім.: Schwuchtel, *encu-lé* – нім.: Arschficker. Існують також інвективи для образи чужинців (Out-Group): *bouffon*, етнічної приналежності: *niquer sa race / je vais te défoncer ta race* [27, с. 61]. Те, що французи чутливі до сексуальної лайки і загострено реагують на неї, засвідчує ситуація, яка трапилася на очах мільйонів уболівальників, свідків фінального матчу чемпіонату Європи з футболу в Берліні влітку 2006 року. Про цей випадок писали майже всі тодішні газети. Загадкова поведінка французького нападника Зінедіна Зідана призвела до поразки французької збірної. На екранах неодноразово повторювали момент, коли Зідан у додатковий час ударом голови в груди нокаутував італійця Матерацці, за що отримав червону картку і вилучення з поля. Цьому інцидентові передувала 11-тисекундна розмова двох гравців. Відомі світові видання одразу ж звернулися до фахівців, які розпізнають мову за рухами губ. Виявилось, що італійський футболіст глибоко образив француза, обізвавши його сестру повією [31]. Чемпіонами Європи таки стали італійці, які в серії пенальті перемогли деморалізованих французів, що частково приписують результату сили лайки із сексуальним підґрунтям. Як зауважив Г.-М. Гаугер, у такій ситуації німець напевне сказав би: «*Hau ab, du Idiot!*» чи «*Du Arschloch!*». Але італійцеві спали на думку зовсім інші слова [21, с. 12]. До вживаних у французькій мові інвектив належать: *con* – нім. *Arschloch* (негідник), *tete de con* – нім. *Arschgesicht* (паскуда), *idiot* – нім. *Idiot* (ідіот), *Putain!* – нім. *Hure* (курва), *Merde!* – нім. *Scheiße* (лайно), *ferme ta gueule* або *ta gueule* – нім. *Halt's Maul* (заткни пельку), «*ta mère*»/«*ta soeur*» (твою мати), *fils de pute* – нім. *Hurensohn* (сукрвий син), а також *enfoiré* – покидьок, мерзотник, негідник, сволота (може бути також і ласкавою назвою): «*Qu'il soit noir, juif ou arabe, un type bien est un type bien et un enfoiré sera toujours un enfoiré*», – укр.: «Будь він чорним, євреєм чи арабом, порядний хлопець залишається порядним, а покидьок залишається покидьком» (Guy Bedos); *connard* – гівнюк, покидьок, ідіот: «*La société est bien foutue. Ils mettent des uniformes aux connards pour qu'on puisse les reconnaître*». – укр.: «А компанія – до біса молодець. Вони одягають на гівнюків уніформу, щоб можна було їх розпізнати» (Albert Dupontel). Багато висловів у поєднанні з *foutre* є лайливі. Але їх часто можна почути і в розмовній мові: «*Tu fout quoi ici?*» («Що ти тут забув?»). Однак звучить не так грубо, як у російській мові. Як вважає Г.-М. Гаугер, ще кілька століть тому, особливо жінки, частіше вживали *ficher*, аніж *foutre*. Напр., у виразі «*Fiche-moi la paix!*» – нім.: «*Lass mich in Ruhe!*» («Залиш мене в спокої»). Тут слухачеві зрозуміло, що мовець має на умі *foutre* [21, с. 27].

Й. Гуменбергер підіймає питання молодіжної мови французьких передмість та вплив міграційних процесів на мову. Йдеться про те, що в 70-х роках попереднього століття у французьких передмістях з'явилися поселення трудових мігрантів, яких, ще починаючи із часів першої сві-

тової війни, запрошували у Францію для розбудови економіки. З початку 60-х років погіршилася репутація французького суспільства, почалася гетоїзація та територіальна сегрегація. Французьке суспільство поділилося на два полюси: багаті й добре освічені та бідні й переселені. Й. Гуменбергер фіксує значний вплив на французьку молодіжну мову арабської мови, вульгаризмів і сексуально орієнтованої інвективи. Мова йде також про сексуальні образи, спрямовані на матір. Наприклад: *filz de pute* – нім.: «Hurensohn», «*nique ta mère*», еліптична форма від «*je nique ta mère*» – нім.: «*ich ficke deine Mutter*» (*je vais les niquer / baiser leur mère*), що є зовсім нетиповим для французької культури, і скоріш за все спричинене контактом із мігрантами [27, с. 60-61]. Вплив інших культур на мову, пов'язаний передусім із міграційними процесами, проглядається і в інших спектрах. Наприклад, нетипових для французької мови формулах клятьби, характерних передусім для арабського світу (Порівняймо із канацькою мовою в німецькій лінгвокультурі «*Ischwör*»). Й. Гуменбергер наводить приклад арабського запозичення *ouallah*, яке означає «*ich schwöre bei Gott*» (вживається як у французькій, так і в німецькій мовах) [27, с. 63].

4.4. Іспанська лайка. Іспанська інвектива є сексуально орієнтована, хоча у ній, як і в інших романських мовах, часто вживаними є скатологізми (*mierda* – нім. *Scheiße!* (лайно, гидота). Як зазначають І. Ахіллес та Г. Пігін, іспанці найбільше лаються сакрально. В їхній мові є багато варіантів, де поєднуються слова *cago* та *dios* [13, с. 144]. Іспанську лайку часто можна почути як у побуті, так і зауважити у письмовому спілкуванні, особливо на форумах. До найуживаніших іспанських лайливих слів належить *joder*, скорочено *jo* (вживається як вигук, реакція на якусь ситуацію), *coño* (жіночий статевий орган; переносно «*курва мать!*»), *coñazo*, *cojones* (яйця; може вживатися як вигук) [21, с. 96-97]. Оскільки лексема *coño* у багатьох випадках вживається для позначення подивування, вона не є для іспанців настільки вульгарною, як її відповідник у багатьох інших країнах. Іспанські лексикографічні джерела висвітлюють широкий спектр значень лексеми *coño* (lat. *cunnius*): 1) *вульг., анатом.*, позначає жіночий статевий орган; 2) *вульг. укр.: туп, хер*; 3) *coño!* *вульг., вигук*, вживається для висловлення поганого настрою, злості чи роздратування; а також захоплення, подивування чи як засіб нарікання на щось, що не вдається; 4) вживається для вираження незадоволення, зневаги; 5) *вульг.*, вживається для позначення у Чилі вихідців з Іспанії. В іспанській мові існує ціла низка сталих словосполучень із словом *coño*: ісп.: «*Qué coño te está pasando?*» – укр.: «*Що з тобою до дідька відбувається?*», ісп.: «*el quinto coño*» – місце, яке вважається особливо віддаленим, англ.: «*the arse end of nowhere*», «*the back of beyond*», нім. «*am Arsch der Welt*»; ісп.: «*Ellos viven en el quinto coño*» – укр.: «*Вони живуть там, де дідько добраніч каже*»; ісп.: «*estar hasta el coño de algn/algo*» – бути втомленим, виснаженим від чогось, англ.: «*to*

have had it up to here with sb/sth) (порівняймо у реченні: «*Estamos hasta el coño de tu mala conducta*» – укр.: «Ми вже ледве дихаємо від твоєї поганої поведінки/ Нас зама*али твої вибрики»); ісп.: «*lo hice porque me salió del coño*» – англ.: «*I did it because I bloody well felt like it*», укр.: «Я це зробила, бо мені так захотілося». Лексема *coño* часто вживається як вигук. Вона позначає 1) злість, роздратування – англ.: «*hell!, damn!, shit!*», «*vámonos ya, coño!*» – англ.: «*come on, let's get a bloody move on!*» («пішли вже!»); «*ni hablar, coño, ni hablar!*» – англ.: «*not on your bloody life!*» («Про це не може бути й мови!»); «*cómo coño?*» – англ.: «*how the fuck?*» (Як?), «*dónde coño?*» – англ.: «*where the fuck?*» (Де?), «*por qué coño?*» – англ.: «*why the fuck?*» («Чому? Якої спра*и?»), «*qué coño?*» – англ.: «*what the fuck?*» («Якого х*ра?»), «*a ti qué coño te importa?*» – англ.: «*what the fuck does it matter to you?*» («А тобі не по-х**?»), «*qué coño quieres?*» – англ.: «*what the fuck do you want?*» («Що ти хочеш?» «Якого х** ти хочеш?») 2) радість: «*bugger me!*» («*esto hay que celebrarlo, coño!*» – англ.: «*well bugger me! this calls for a celebration!*» («Б*я! Це треба відсвяткувати!»). До сексуального вокабуляру в іспанській мові належить лексема *polla* (ж.р.) вульг. пеніс, (рене), англ. *cock, dick, prick*, нім. *Schwanz*. «*Me suda la polla*» («Мені по цимбалах», «Мене це не хвилює / мені байдуже»). До часто вживаних пейоративів, які вважаються сильною образою, належить також *gilipollas* (прикм., імен. ч. ж. р.), вульг. нейорат. – англ. *stupid, foolish, idiotic* – нім. *Wichser, Arschloch, Flachzange, Scheißkerl, Trottel, Arsch* – вульг. нейоратив., образливо: особа не дуже розумна, дурень, дебіл, ідіот. Синонімом до *gilipollas* є *capullo* (перше значення – кокон шовкопряда), вказує на відразливу людину чи її погані наміри. Нерідко сприймається грубіше, ніж *gilipollas*.

В іспанській мові є різні слова на позначення статевого акту: *follar, joder*. Слово «*follar*» вживається передусім для позначення статевих дій, а «*joder*» – більш алегорично. Лексема *joder* вживається в багатьох виразах, які залежать від контексту і мають різні значення (відповідник до *to fuck*). Так, існує ціла низка слів та словосполучень, які слугують для вираження емоцій: «*No jodas!*» / «*no me jodas!*» – виражає здивування, подив; «*joooder!*» – позначає здивування, подив чи захоплення, шанування; «*jodér!*» – із наголосом на останньому складі виражає незадоволення, злість, розлюченість тощо. Позначення «*jodido*» вживають тоді, коли справи йдуть погано/існують проблеми («*estoy jodido*» – англ.: «*I'm fucked, en una mala situación*» («мені кепсько», «я у поганій ситуації»). Порівняймо із *joder* : «*te voy a joder*» – погроза, англ.: «*I'm going to fuck you*» – «Я тобі покажу!», «я створю тобі проблеми!». В жодному з цих висловів лексему *joder* не можна замінити на *follar*, хіба що в останньому, все ж досить рідко.

До вживаних пейоративів в іспанській мові належать також: *ojo del culo* – нім. *Arschloch* (негідник), *cara del culo* – нім. *Arschgesicht* (пас-

куда), *incapaz* – нім. *Flasche* (бездара, бовдур, лобуряка, бевзь), *vomitivo* – нім. *Kotzbrocken* (гидота, погань, наволоч), *idiota* – нім. *Idiot* (ідіот), *puta* – нім. *Hure* (курва, блудниця), *puta madre* (курва мама); *hijo de puta* – нім. *Hurensohn* (скурвий син), *capio* – нім. *Wichser* (дрочило), *maricón* – нім. *Schwuchtel* (гей), *mala leche* – нім. *Spinner* (вар'ят; досл.: «*schlechte Milch*»). Як уже згадувалося, у католицькій Іспанії багато прокльонів та лайливих виразів мають релігійний характер, а також походять із анально-екскрементальної сфери: «*me cago...*» (нім.: «*ich scheiße*»), «*Me cago en tus muertos*» (нім.: «*Ich scheiß deine Ahnen an!*»). Для іспанців цей вираз вважається одним із найсильніших і найдієвіших методів нанесення кривди, у відповідь на яку спостерігається найбільш агресивна реакція. До популярних образ в іспанській мові, за словником «*Schmutzige Wörter. Schimpfen & Fluchen in sechs Sprachen*», належать такі вирази: «*El burro sabe mas que tu!*» (нім.: «*Ein Esel ist klüger als du!*»), «*Me cago en la leche!*» (нім.: «*Ich scheiß dir in die Milch!*»), «*¡Me importa una mierda!*» (нім.: «*Das ist mir scheißegal!*»), «*Cierra el pico!*» (нім.: «*Halt dein Maul!*»), «*Estás loco!*» (нім.: «*Du bist verrückt!*») та ін. [40, с. 38].

4.5. Польська лайка. Польська лайка радше сексуально зорієнтована, хоча є достатня кількість інвективи релігійного спрямування та скатологізмів. Наприклад: *kurwa* – нім. *Nutte* (блудниця), *dupa* – нім. *Arsch* (задниця), *glupi barran* – нім. *trotteliger Idiot* (дурень), *Dziwka* – нім. *Nutte* (курва), *Pedał* – нім. *Schwuchtel* (гультьяй), *kurwa mac* – нім. *Verdammt/Scheiße/Fuck* (курва мати, курва мама), *sukinsyn* – нім. *Hurensohn* (сучий син), *skurwysyn* – нім. *Hurensohn* (скурвий син), *duppek* – нім. *Arschloch* (кретин), *lizac mnie* – нім. *leck mich* (поцілуй мене). До найбільш уживаних вигуків належить *kurwa* (порівняймо із німецьким вигуком *Scheiße!*), який є «словесною латкою» [М. Т.] або словом, яке заповнює порожні місця у мовленні. Воно послабило свою міру пікантності, стало виразником різного рівня експресії і вживається мовцями різного віку. За нормами етикету вважається непристойним для публічного вживання.

4.6. Турецька лайка. Незвичною для європейського вуха є турецька лайка. У турецькій мові, яка належить до індо-германської групи, до інвективного комплексу, що слугує задля приниження співрозмовника, належать зоонімічна інвектива та фітоніми: «Ведмідь», «Син осла», «Син огірка». Варто зауважити, що для мусульман важливим елементом їхнього життя є релігія та повага до сакральності. Для них не характерне богохульство. Це означає, що «вони ніколи не переступають табу йовану межу сакрального, проте завжди готові обляяти супротивника, закликаючи на допомогу Аллаха. Пророка, Аллаха вони ніколи не проклинають, «навіть у найбільшу кризу». Можливо, цим пояснюється те, що мусульмани так обурено реагують на жарти релігійного характеру [13, с. 144]. Притаманна турецькій мові і скатологічна інвектива. На-

приклад, *bok* – нім. *Scheiße*; *bok yemek* (досл. *Scheiße gegessen*) – нім.: «*Ich habe Scheiße gebaut*». Серед турецьких обценізмів є низка запозичень із арабської, перської, французької, італійської, частково із грецької, вірменської та німецької мов. До сексуального лексикону належать передусім позначення сексуальних органів, гетеросексуальної активності, проституції, а також гомосексуальності, трансвеститів, лесбіянок, бісексуалів [29]. Якщо мова йде про образу, не сприйняття чи захист, вживають вислови *orospi* (повія), *orospi çocuğu* (сучий син), або ж *yarak*, *amcik*, *sikmek* (чоловічі й жіночі статеві органи, статевий акт) [21]. Варто відзначити, що в Туреччині більше лаються чоловіки. Жінки ж вдаються до прокльонів. В арабській та перській лінгвокультурах, як і в Туреччині, найбільшою лайкою вважається образа родини, результатом чого слугують наступні інвективи, які в німецькому перекладі звучать так: «*Friss doch deinen Vater*», «*Deine Muttermilch war Kamelpisse*», «*Ich furze in deines Vaters Bart*». Як застерігає Р.-Б. Ессір, перед тим, як вимовити в арабських країнах наступні вислови «*Omak zanya fee erd!*» («*Deine Mutter brach die Ehe mit einem Affen*»), слід розпитати, які наслідки це може мати, або ж чи краще ці вирази відразу забути [18, с. 193]. Негативні формули можуть мати в турецькій мові різний характер і висловлюватися як імператив чи як вимога. Крім негативних, в турецькій мові є такі, що не вважаються побажаннями поганого. Наприклад: «*Allah gözünü kör etmesin!* (нім. «*Gott soll nicht deine Augen blenden*»), «*Ölmeyesin*» (нім.: «*Du sollst nicht sterben*»); «*Yerin dibine girmeyesin*» (нім.: «*Die Erde soll dich nicht verschlingen!*») [34].

4.7. Англійська та американська лайка. Сексуальна сфера є невичерпним резервуаром лайливих слів у Америці та Англії. Найуживанішим тут є «*fuck*», « *fucking*» [21, с. 117-173], які мають свій інвективний потенціал і в інших мовах. Деякі англійські обценізми стали інтернаціоналізмами (*fuck*, *shit*). Хоча за останні століття у Великобританії змінилося ставлення до інвективи, як змінився і її вокабуляр, сьогоднішня лайка досі відчуває на собі вплив попередніх епох. Так, у Британії та Шотландії до сьогодні розповсюджений вираз: «*Ile make gartens of thy guttes, Thou villane*» («*Ich mache Strumpfbänder aus deinen Gedärmen, du Schurke*») [18, с. 196]. У Великобританії, окрім скатологізмів *arse* та *shit*, та вище перелічених обценізмів, у мові побутує сексуальна лайка: *cunt*, *cock*. Однак найчастіше вживається слово *bloody*, яке не має нічого спільного зі словом *кровавий*. Хоча досі немає однозначного твердження щодо його походження, за багатьма теоріями воно належить до сакральної лайки [13, с. 144]. Нині до вживаних в англійській мові обценізмів, окрім уже згадуваних *shit* та *fuck*, належать також: *asshole* – нім. *Arschloch* (підлотник, негідник, плюгавець, покидьок), *shitface* – нім. *Arschgesicht* (паскуда, паршивець, мерзота), *jackass* – нім. *Eselsarsch* (негідь, безличник), *sucker* – нім. *Lutscher* (педераст), *Bitch* – нім. *Schlampe* (розпусниця, потіпаха), *son of a bitch* – нім. *Hurensohn* (скурвий син),

puke – нім. *Kotzbrocken* (гідота, нечисть, сволота), *Jerk* – нім. *Idiot* (ідіот, псих, вар'ят), *nerd* – нім. *Niete* (нікчема, шушваль, недоріка), *scum* – нім. *Abschaum* (покидьок, негідник, потолок). Незважаючи на те, що у Великобританії більшість лайливих слів є сексуального спрямування, частина інвективи стосується релігійної сфери: «*Holy Shit*», «*Bloody Hell*».

Попри спільний із Великобританією інвективний вокабуляр, у США по-своєму підходять до морального боку лайки. Тут лайливі слова не лише заслуговують осуду, але й також частково забороняються, передусім їхнє вживання дітьми: за лайку їх можуть попросити зі школи. Дітям не дозволяється переглядати фільми із «недозволеними словами». Низка слів («*Shit*», «*Tits*», «*Piss*», «*Cunt*», «*Cock*») на телебаченні перекриваються звуковими сигналами [13, с. 145]. Раніше це призводило до покарання штрафом. У 2007 році) Нью-Йоркський суд скасував таке рішення. Причиною цього слугував пікантний випадок: на зустрічі Великої Вісімки у Санкт-Петербурзі президент Дж. Буш при ввімкнутих камерах вжив слово *shit*. Аргументом суддів слугувало наступне: те, що чинить Перша людина Сполучених Штатів, не може каратися штрафом у суспільстві [13, с. 145]. Разом з тим вжитий президентом скатологізм *shit*, як і німецьке слово *Scheiße*, на сьогоднішній день послабили «свою гостроту». *Fuck* також вживається не лише у сексуальному смислі: «*ot to care a (flying) fuck*» (наплювати), «*I don't care a fuck!*» (А мені наплювати/нас*ати!); «*Sorry, I fucked up your computer*» (Пардон, я поламав твій комп'ютер); «*It's not your fucking business*» (Це тебе не стосується) [13, с. 145].

4.8. Російська лайка. До найдобріших належить російська лайка, насамперед російський мат, який для багатьох його носіїв є «національною гордістю» [див. 8]. Такі твердження неодноразово знаходимо у дослідженнях російських науковців, які зазначають, що мат – «це наше рідне дітище, яке ми ретельно приховуємо» [4], «це наша споконвічна традиція, яка з'явилася ще далеко до появи татарського нашестя», «рятівний засіб та засіб враження у важких випадках життя» [10, с. 5]. Бум на дослідження російської обценної лексики припадає на 90-ті роки (після розпаду Радянського Союзу) – початок ХХІ століття. За цей час з'явилася ціла низка лексикографічних джерел, монографій, дисертацій, статей тощо (В. Мокієнко, В. Жельвіс, Т. Нікітіна, О. Плуцер-Сарно, Л. Кітаєв-Смик, В. Девкін, Г. Ковальов, М. Тонєнкова та ін.). У Радянському Союзі ця тема майже не досліджувалася. Все, що було пов'язане із інтимними (тілесними) стосунками, вважалося у той час непристойним (згадаймо цитоване у багатьох ЗМІ висловлювання учасниці одного з перших телемостів, організованого російським тележурналістом В. Познером: «в Советском Союзе секса нет»). Складовою найгрубішого російського обценізму – мату («*Mat*») є слово «мать». В ньому семантично закладена образа матері; вживається також як вигук без натяку на образу. Л. Кітаєв-Смик вважає, що мат – це не просто лайка, а ще й

«емоційна бесіда чоловіків у критичних ситуаціях» [3, с. 17]. Як зазначає німецький дослідник Г.-М. Гаугер, російська лайка є чи не єдиною в світі, де так зневажають матір. Сексуальна лайка вживається набагато частіше ніж фекальна, хоча й остання є досить поширена [21]. До інших російських обценізмів належать позначення статевого акту та статевих органів. Існує також ціла низка слів на позначення аморальних характеристик. Наприклад: жінка легкої поведінки – *бл**ь* (обценізм вживається також як вставне слово та вигук, що позначає реакцію на певну ситуацію). Значна кількість російських лайливих слів вживається у прямому та переносному значенні. До них належить обценізм *х*** – нім.: *Schwanz* (чоловічий статевий орган), який має особливо продуктивний корпус виразів, складовою яких він є («іди геть», «мені все одно», «мені не цікаво», «зовсім ні», «та хто його знає», «я нічого не розумію», «для чого? навіщо?» та ін.). Як вважає Г.-М. Гаугер, слово *х*** є «найміцнішим російським словом». Російській мові притаманна також скатологічна інвектива (дерьмо, га*но та ін.), хоча вона доволі затінена обценною. Найбільш вживаним скатологізмом є *жопя*. За Г.-М. Гаугером, лайка Росії також спрямована на інцест-табу, релігійність і є чи не найбрутальнішою. Вона сконцентрована навколо слів, які позначають статевий акт та назви чоловічого і жіночого статевих органів [21, с. 117].

Дивним і дещо містичним для нас є твердження, яке знаходимо на одному із відомих німецьких науково-публіцистичних телевізійних порталів щодо застереження іноземців при використанні російського мату: це може мати жахливі наслідки, оскільки від нього навіть «в'януть квіти». Такий феномен для нас невідомий. Проте відомим у російській та українській мовах є вираз «в'януть вуха» (коли хтось говорить щось обценне, вульгарне). Така реакція на лайку виглядає нам реалістичною і знайомою, оскільки українська мова повниться, крім власних, ще й значною кількістю російських обценізмів. Використовуючи російську лайку, слід враховувати, що інвектива однієї лінгвокультури не може накладатися на матрицю іншої, як не можуть бути однаковими позначення та їх емоційна наповненість, що має своє історичне та культурне підґрунтя, про що вже зазначалося вище. Якщо виходити із трактування М. Тоненкової, що «в російському маті живе російська душа» [10, с. 16], то переймаючи чужу лайку, ми переймаємо «чужу душу» і її культуру.

4.10. Німецька лайка. У німецькій мові аж ніяк не фіксується нестача лайливих слів, хоча, крім найпродуктивнішого скатологічного ряду, інвектива німецької лінгвокультури не відзначається креативністю. Як зазначає К. Г. Шайбле, «число слів сварки, висміювання і лайки у німецькій мові надзвичайно велике. Воно свідчить про нелюб'язну пристрасть нашого народу комусь щось приписати» [38, с. 14].

Як уже зазначалося, мішенню лайки є найуразливіше місце реципієнта. Оскільки в німецькомовному просторі родинні зв'язки не є настільки міцними і сильними, як, наприклад, в ісламських країнах, то й

лайка тут не спрямована на матір та сім'ю. Якщо у Хорватії, і ще більше в Сербії, як і в арабських країнах, лайка репрезентує, окрім сексуального, ще й чітко виражене релігійне спрямування, то у німецькій лінгвокультурі релігія не є її Ахіллесовою п'ятою. Це пов'язане із незначним місцем релігії у житті німецькомовного населення (окрім, наприклад, Баварії з її усталеними традиціями, частини Австрії тощо). Для педантичних, іноді перебільшено акуратних німців найбільш вираженою досі залишається скатологічна інвектива. Хоча і та частково втратила свою уразливість. Досі уразливим місцем німців залишається минуле часів влади націонал-соціалістів. Образити німців словом «фашисти» та «нацисти» донині вважається особливо грубим.

На сьогоднішній день у німецькій, як і в інших мовах, є ціла низка загальних пейоративів, які позначають негативні якості людини (характер, звички), дії, явища тощо. Деякі з них звучать досить курйозно. Газета «Berliner Zeitung» подає 17 лайливих слів, які дивують американців: *Arschgeige, Trantüte, Spargeltarzan, Lustmolch, Flachwichser, Pissnelke, Fickfehler, Tratschtante, Stinkstiefel, Hosenscheisser, Graue Maus, Labertasche, Armleuchter, Rotzlöffel, Schlappschwanz, Hackfresse, Arsch mit Ohren* [24]. Крім того, для образи співрозмовника чи третіх осіб у німецькій мові вживаються зооніми, рідше – міфічну та сексуальну інвективу. Характерний для німецької лінгвокультури анально-екскремальний інвективний напрямок базується на скатологізмах: «*Scheiße*», «*Arsch*», «*Arschloch*», «*Mist*» з їхніми продуктивними словотвірними гніздами. Для скатологізму *die Scheiße* характерна також зміна роду *der Scheiß (Mach keinen Scheiß!)*. Він виступає складовою композинта і слугує для підсилення ознаки (*scheißegal*) та негативного позначення предмета (*Scheißkugelschreiber*), для характеристики якості предмета (*der Stuhl war scheiße* (прикметник не відмінюється)), для позначення негативних емоцій, реакції на небажану ситуацію тощо (*Scheiß drauf!*). У німецькій мові, окрім значної частини композитів, складовою яких є скатологізм, існує ціла низка фразеологічних одиниць із скатологічними елементами. До них належить і відома цитата Гьотца (швабське вітання) із твору В. фон Гете «Гьотц фон Берліхінген» «*Er kann mich am Arsch lecken*». Любов німців до таких висловів описали у своїх дослідженнях М. Мюллер-Ябуш [32] та Алан Дандес [17]. Існує ряд наукових досліджень, в яких підіймалася дискусія щодо переваги у німецькій мові скатологічної інвективи над сексуальною [див. 9]. Згідно з теорією З. Фрейда, анальнофіксована людина любить порядок аж до педантичності, послушна та авторитарна, є власне такою, в чому звинувачують німців [цит. за 17]. Психолінгвісти стверджують, що «анальна та фекальна мова» може бути «бунтом проти німецького виховання чистоти» [13, с. 143].

Окреслюючи анально-екскремальне спрямування німецької інвективи, Г.-М. Гаугер зазначає, що «сексуальна лайка як засіб глуму й обра-

зи, служить нам, німецькомовним, набагато менше ніж нашим (близьким чи більш віддаленим) сусідам» [21, с. 12].

У німецькій мові існує вираз «*auf gut Deutsch*» чи «*auf gut Deutsch gesagt*» (укр. дослівно: «кажучи доброю німецькою мовою»). Такого роду «маркер делікатності» не присутній в інших європейських мовах. «*Auf gut Deutsch*» означає «чітко висловлюватися зрозумілою для різних станів населення німецькою мовою». Цей вислів нерідко слугує свого роду «буферною зоною» для лайливих слів. Наприклад: «*Willst du mich, auf gut Deutsch gesagt, verarschen?*», «*der kann mich dann mal, auf gut Deutsch, am Arsch lecken*», «*Das versteht, auf gut Deutsch gesagt, kein Schwein!*» («*Das versteht doch niemand!*»), «*Das ist, auf gut Deutsch gesagt, Scheiße!*» («*Das ist miserabel!*»). Звучить, наче попереднє вибачення за сказане, формальне виправдання.

Спосіб мислення індивідуумів однієї культури та їхнє ставлення до навколишнього світу не цілком збігається зі способом мислення індивідуумів іншої культури. При накладанні однієї ментальності на іншу нерідко відбуваються «матричні зсуви». Це спостерігається і при вживанні “чужої лексики”, у т.ч. обценізмів. Щодо останніх, то у свідомості мовця вони далеко не завжди відтворюють той рівень вульгарності та його гостроту, що в мові-джерелі (як уже згадувалося вище, чужі обценізми вимовляються значно легше, ніж їхні відповідники рідною мовою). Разом з тим небажання змінювати свої установки, загальну духовну налаштованість та спосіб мислення спостерігаємо у переселенців, не готових інтегруватися в гостьову культуру. Мова йде про пріоритет збереження «всього свого», відкидання «чужого» та часткового впливу на нього. Так, значний вплив на німецьку мову та інвективу справляють переселенці та трудові мігранти. Через швидкий ріст економіки ФРН у 50-х роках ХХ століття німецький уряд вирішив проблему нестачі робочої сили за допомогою вербування іноземців (про подібну проблему вже згадувалося вище при описі французької інвективи). Саме прибулим у 60-х роках минулого століття мігрантам з Туреччини приписують авторство ламаної «турецької німецької» *канак-шпрак* (*канакіш*) [див. 7]. Серед 300 слів «канадського» вокабуляру приблизно третина припадає на фекально-сексуальну сферу. Наприклад: «*Abern Schulen is scheissn! Ohn Scheiss, ich schwör dir!*» [23, с. 64-65]. Останнім часом спостерігається проникання *канакіш* у німецьку молодіжну мову. Якщо раніше до звичних лайливих слів належали такі, як «*Weichei*» «*Pappnase*», «*Eierbär*», «*Pissnelke*» та ін., то останнім часом культура лайки збагатилася багатьма новими лексемами, у т.ч. англійзмами *fuck*, *matherfucker*, *shit* та ін.

Час змінює не лише навколишній світ, у якому проживає людина, але й її уподобання та погляди. Це спостерігається і в культурі лайки. Особливо творчою у цьому процесі виступає молодь. Ще починаючи із ХVІІІ століття молоді люди винаходили вирази, які донині є в активному німецькому лексиконі. До них належать, наприклад, вислів, наведе-

ний Р.-Б. Ессігом «*Verflucht/Verflixt und zugenäht*» [18, с. 151]. У Німеччині на сьогоднішній день з'явилися нові вирази, спрямовані на уразливість адресата, його розумових здібностей, становища у суспільстві тощо. В центр уваги лайки молоді люди ставлять також і матір (як, приміром, у російській та англійській), проте в ній немає сексуального спрямування. Ці вирази слугують радше для позначення низького соціального рівня матері опонента, її зовнішнього вигляду тощо. До найпоширеніших із них належать: «*Deine Mutter (Mudda) klaut bei KIK!*», «*Deine Mutter ist so fett – ihr Bauchumfang heißt Äquator*», «*Deine Mutter soll sogar für den Urintest büffeln*», «*Deine Mutter war schon als kleiner Junge hässlich*», «*Deine Mutter wollte dich eigentlich nach deinem Erzeuger nennen, aber Gangbang ist blöder Name*» [18, с. 152].

Образа співрозмовника у Німеччині карається законом. Особливо високі штрафи сплачують за вербальну та невербальну зневагу поліцейського. Наприклад: «*Leck mich doch*» – 300 євро «*dumme Kuh*» – 390-600 євро, «*Du Wichser*» – 1000 євро, «*Ihr seid doch alle große Arschlöcher*» – 1500 євро, «*Am liebsten würde ich jetzt Arschloch zu dir sagen*» – 1600 євро, «*Du Schlampe*» – 1900 євро, «*Fieses Miststück*» – 2500 євро, «*Alte Sau*» – 2500 євро, покручування пальцем біля скроні – 750 євро та ін. [14].

4.11. Українська інвектива. Для української інвективи характерний великий національний пласт лайливих слів (загальних пейоративів, зоонімічної інвективи, позначення хворіб, скаталогічної та сексуальної інвективи) на позначення негативних рис людини, її зовнішнього вигляду, характеру, дій, вчинків, стосунків, внутрішнього стану тощо. Українська народна творчість (передусім коломийки, прислів'я, вислови, загадки) фіксує цілу низку українських обценізмів, у т. ч. сексуальних. Незважаючи на це, характерна для української лінгвокультури делікатність докладається до появи значної кількості евфемізмів, які слугують для позначення інтимних стосунків та статевих органів [див. 6]. Однак українська лайка, як і німецька, скаталогічно зорієнтована («гім*о», «взни мене», «йди до с*аки» та ін.). Залежно від стратегії мовців, частина скаталогізмів може вживатися із демінутативним суфіксом (дупця), що певною мірою зменшує рівень вульгарності. Малопродуктивними останнім часом стали українські «міцненькі слівця» сексуальної сфери, оскільки багато в чому поступилися російським обценізмам. Л. Ставицька вважає, що для українського обцененого мовного простору «релевантними можна вважати такі (непохідні) лексеми: 1) власне матизми – слова, пов'язані з сексуальною діяльністю; 2) обценна лексика сексуальної сфери; 3) обценізми несексуальної сфери. Матом у широкому розумінні можна вважати перші дві групи, але терміни «матизм», «матірна лексика» слід уживати тільки стосовно першої групи [5, с. 20]. У зарубіжній лінгвістиці часто вживається транскрибоване позначення «mat». За Л. Ставицькою, «власне матизми як лайка в історичній ретроспективі, очевидно, не були притаманні українській лінгвокультурі. (...) матір-

ні слова розцінювались не стільки як російські, скільки як чужі (ворожі)» [5, с. 37]. Як зазначає С. Форманова, «вражає те, що українці сваряться не своїми матюками, а кальками з російської» [12, с. 317]. Це можна сказати і про найбільш вживані англійські обценізми. «В умовах глобалізації та міграційних процесів межі між різними обценними культурами стають дифузними, взаємопроникними; переклади зарубіжних фільмів, масова культура транспонують інновації, трансформують питомі традиції інвективи» [5, с. 38]. Це означає, що почуті лексичні одиниці свідомо чи несвідомо потрапляють у мовлення і стають його активним елементом для певної категорії українців. Незважаючи на це, українська лайка має свої прерогативи. Л. Ставицька не безпідставно припускає «наявність в українській обценній лайці скатологічної домінанти». Це переконливо засвідчує приблизне кількісне співвідношення сталих словосполучень, зафіксованих у її Словнику «Українська мова без табу», на базі двох обценних сфер [5, с. 34]. Те, що «для української культури характерні скатологічні інвективи», вважає і М. Гримич. Порівнюючи українську та російську лінгвокультури, науковець зазначає, що «на відміну від української культури, в російській здавна існувала інвектива сексуальна, яка проникла в українське середовище і тепер дає себе знати у написах в ліфтах і в побутовому мовленні» [2, с. 135]. Дослідження сучасної української літератури демонструє цілі пласти російської інвективи в українських текстах. Це стосується передусім опису часів колишнього Радянського Союзу, а також сьогодення. Кожне нове покоління по-своєму дивиться на ті чи інші зміни в мові. За останніх кілька років в інтернет-мережах спостерігається курс на «українізацію» лайки (як би це дивно не звучало), де подаються короткі українські словнички лайливих слів, а також небайдужі заклики «матюкатися українською». Зрозуміло, що неможливо змінити вимоги часу та зупинити дифузність мов, як і неможливо обгородити українську мову від присутності в ній іноземних обценізмів. Скільки б у цих спробах не було оптимізму, вони, на жаль, на сьогоднішній день залишаються черговою боротьбою з вітряками.

Отже, порівняльний аналіз інвективи різних країн та короткий історичний погляд на предмет розвідки уможливило бачення проблематики лайки і ставлення до неї різних лінгвокультур (питання нетерпимості, межі дозволеного, уразливих місць тощо) і використання ними різних інвективних стратегій. Вартим уваги, на нашу думку, є констатація факту Р.-Б. Ессіга, який стверджує, що більшість «міцних словечок» у різних мовах складаються з 3-4 букв. Причину їхнього вживання дослідник бачить у тому, що «...вони короткі, міцні та сильні. Тут немає жодних обхідців, переливання з пустого в порожнє, жодних ускладнень, вони прості, прямі і вульгарні» [18, с. 199].

5. Висновки. Як демонструє дослідження, культура лайки у різних країнах має певні відмінності, які опираються на культурно-історичні

особливості цих країн та їхні ціннісно-значущі доміанти. В одних лінгвокультурах більш презентна сексуальна інвектива (російська), в інших – інвектива релігійного спрямування (іспанська, італійська, польська), анально-екскремальна інвектива (німецька, українська) тощо. При цьому не йдеться про «чисті у своєму роді» інвективні стратегії: для них характерне перманентне комбінування одних з одними. У всіх розглянутих нами мовах зустрічаються загальні пейоративи. До лінгвокультур, які мають широке представлення різних інвективних стратегій належать голландська та угорська мови. Німецька лінгвокультура вирізняється скатологічним спрямуванням, хоча і не цілком нехтує лексемами із сексуальної сфери. Українська лінгвокультура наближена в інвективних стратегіях до німецької й використовує передусім скатологічну лайку. Окрім власних та російських сексуально спрямованих обценізмів, для неї характерні також іншомовні, які стали інтернаціоналізмами й заповнили більшість мов (*fuck, shit*). Відсторонити їх від мови неможливо, як і неможливо стримати процеси впливу однієї мови на іншу, зумовлені багатьма історичними й суспільно-політичними факторами та назавжди позбутися лайки. Щодо останнього, то Р.-Б. Ессіг має на це цілком «оптимістичний погляд»: «При потребі, лайку можна приглушити, скерувати імпульс в інший бік, пом'якшити висловлення, але цілковито заповігати її неможливо» [18, с. 59].

Підсумовуючи викладене, очевидним є те, що кожна лінгвокультура репрезентує своє ставлення до інвективи, так само, як і кожна мова володіє певним вокабуляром лайливої лексики. Однак інвектива однієї лінгвокультури не може накладатися на матрицю іншої, як не можуть бути однаковими позначення та їхня емоційна наповненість, що має своє історичне і культурне підґрунтя. Це важливо враховувати не тільки тим, хто опиняється на шахівниці суперечок у чужих культурах, але й тим, хто перманентно перебуває на перехресті культур. Перш за все мова йде про перекладачів, які щоразу підбирають правильні ходи стосовно перекодування чужих інвектив, що є такими ж вразливими і пікантними, як і сама тема обценності та лайки. Дослідження є різновекторним і має потребу у продовженні як на рівні синхронії, так і діахронії.

Література

1. Гарбек Джеймс. Звідки походять лайки в різних мовах світу? BBC Culture. 2 жовтня 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/vert_cul/2016/10/160930_vert_cul_how_to_swear_around_the_world_vp.
2. Гримич М. Етнолінгвістичні підходи до вивчення сороміцького фольклору. Рецензія на збірник «Українські сороміцькі пісні» [Електронний ресурс] / М. Гримич; Упоряд. Михайло Красиков // Етнічна історія народів Європи. – Харків, 2003. – Режим доступу: <file:///C:/Users/>

- %D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%96%D1%8F/ Downloads/eine_2004_17_24.pdf.
3. Китаев-Смык Л. А. Сексуально-вербальная защита и агрессия (матерная речь и матерная ругань) / Л. А. Китаев-Смык // Речевая агрессия в современной культуре. Сб. науч. тр. – Челябинск, 2005. – С. 17-21.
 4. Ковалев Г. Ф. Русский мат – следствие уничтожения табу / Г. Ф. Ковалев // Культурные табу и их влияние на результат коммуникации: сб. науч. трудов. – Воронеж: ВГУ, 2005. – С. 184-197.
 5. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми. Евфемізми. Сексуалізми / Л. Ставицька. – К.: Критика, 2008. – 454 с.
 6. Ткачівська М. Р. Евфемізми з царини еротики або нитка Аріадни до делікатності / М. Р. Ткачівська // Науковий вісник Херсонського університету. – Херсон, 2016. – Вип. 5. – С. 48-53.
 7. Ткачівська М. Р. Канак Sprak та її потенційні можливості / М.Р. Ткачівська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. – 2016. – 6 (331). – С. 235-240.
 8. Ткачівська М. Р. Російський мат або щедра спадщина / М. Р. Ткачівська; відп. ред. Н. Я. Яцків; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника // Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2017): Матеріали IV Міжнародної наукової конференції. – Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2017. – 296 с. С. 228-234.
 9. Ткачівська М. Р. Скатологізми в німецькомовній лінгвокультурі / М. Р. Ткачівська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». – Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2017. – Вип. 64. Част. 2. – С.154-158.
 10. Тоненкова М. Мистерии Крепкого Русского Слова / М. Тоненкова. – Нижний Новгород: Вектор ТиС, 2008. – 134 с.
 11. Форманова С. В. Інтелектуальна інвектива як аспект образи у мовній свідомості [Електронний ресурс] / С. В. Форманова // II Международная научно-практическая Интернет-конференция «Язык и межкультурная коммуникация» (28-29 ноября 2012 г.).
 12. Форманова С. В. Інвективна лексика як вияв епатажності в мовленні українців / С. В. Форманова // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К.: Міленіум, 2006. – NT.10: Українська мова вчора, сьогодні, завтра в Україні і світі: тематичний випуск. – С. 311-322.
 13. Achilles I, Pighin G. Vernäht und zugeflicht. Von Verflüchern, Flüchen, Dialekten & Co. Dudenverlag. Mannheim, 2008.
 14. Am liebsten würde ich Arschloch sagen. Was Beleidigungen so kosten. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dummy-magazin.de/issues/27-polizei/articles/550>.

15. Borodkina Galina. Zum emotionalen Wortschatz des Österreichischen Deutsch. Eine korpusbasierte Analyse / G. Borodkina // Revue belge de philologie et d'histoire, tome 79, fasc. 3, 2001. Langues et littératures modernes - Moderne taal- en letterkunde. – PP. 757-778.
16. Clairon Elsa. das Wort: «Boche», «Chleu», und «Fritz» Karambolage 23 - 5. September 2004 [Електронний ресурс].
17. Dundes, Alan (1985): Sie mich auch! Das Hinter-Gründige in der deutschen Psyche [Електронний ресурс].
18. Essig, Rolf-Bernhard. Holy shit!: Alles übers Fluchen und Schimpfen / Rolf-Bernhard Essig. – Berlin: Rütten & Loening, 2012. – 208 s.
19. Fluchende Europäer: «Ich fühl mich hodig». Interview mit Hans-Martin Gauger [Електронний ресурс]. Spiegelonline Mittwoch, 26.09.2012. – – Режим доступу: <http://www.spiegel.de/schulspiegel/fluchen-in-europasprachforscher-erklaert-vulgaersprache-a-857211.html>.
20. Fuchs Ralf-Peter. Um die Ehre. Westfällische Beleidigungsprozesse vor dem Reichkammergericht 1525-1805. Verlag Ferdinand Schöningh GmbH. Paderborn, 1999. – 387 s.
21. Gauger Hans-Martin. Das Feuchte und das Schmutzige. Kleine Linguistik der vulgären Sprache. – Verlag C.H.Beck oHG, München 2012. – 285 s.
22. Gelfert Hans-Dieter. Was ist Deutsch? Wie die Deutschen wurden, was sie sind. Verlag C.H.Beck oHK, München 2008. – 217 s.
23. Gerdes J. Arbeitsfelder der Jugendsprachforschung. Frankfurt am Main: Peter Lang Idition, 2013. – 209 s.
24. Hackfresse, Labertasche 17 deutsche Schimpfwörter, die Engländer begeistern [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.berliner-zeitung.de/24203114>.
25. Havryliv, O. Verbale Aggression. Formen und Funktionen am Beispiel des Wienerischen. Frankfurt am Main u. a.: Peter Lang, 2009. – 220 s.
26. Hoffmann Gustav. Schimpfwörter der Griechen und Römer. R.Gaertners Verlagsbuchhandlung Hermann Heyfelder//Wissenschaftliche Beiträge zum Programm des Friedrichs-Realgymnasiums zu Berlin. – Berlin, 1892.
27. Humenberger Johanna. Französische Jugendsprache in den Vororten von Paris mit einem vergleichenden Blick auf das Deutsche. Wiener Linguistische Gazette. Institut für Sprachwissenschaft. Universität Wien. 75 (2011): 53-66.
28. Kamer, Fritz. Teiggaff, Tüppi, Tumme Siech. Schimpfen und Fluchen im Schweizerdeutschen. Mit einem Nachwort von Andreas Lötscher / Fritz Kamer. – Frauenfeld; Stuttgart; Wien: Huber, 2003. – 208 s.
29. Laut, Jens-Peter. Der rotköpfige Stationsvorsteher und das Haus der Scharia. Zum sexuellen Argot des Türkeitürkischen. Wissenschaftlicher Artikel, Orientalisches Seminar. [Електронний ресурс] Sonderdrucke aus der Albert-Ludwigs-Universität Freiburg. 2002. – Режим доступу: <https://www.freidok.uni-freiburg.de/data/2868>.
30. Lötscher Andreas. Schimpfen und Beschimpfen auf Schweizerdeutsch – Soziolinguistische Aspekte in der Gegenwartssprache [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ds.uzh.ch/_docs/156.pdf

31. Mit diesen Worten beleidigte Materazzi Zidane. RP Online [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rp-online.de/sport/fussball/mit-diesen-worten-beleidigte-materazzi-zidane-bid-1.1452597>. Дата перегляду: 02.01.2017.
32. Müller-Jabusch Maximilian. Götzes grober Gruss. Verlag Pohl & Co. – München, 1955. – 340 s.
33. Nübling Damaris, Vogel Marianne „Fluchen und Schimpfen kontrastiv. Zur sexuellen, krankheitsbasierten, skatologischen und religiösen Fluch- und Schimpfwortprototypik im Niederländischen, Deutschen und Schwedischen. 33 s. [Електронний ресурс].
34. Öztürk Dağabakan Fatma. Zeitschrift für die Welt der Türken. Die Fluchwörter und Verwünschungen im Deutschen und im Türkischen. ZfWT Vol. 4, No. 2 (2012). S. 79-98.
35. Persels Jeff. Russel Canim. Fecal matters in early modern literature and art: studies in scatology. – Aldershot [u.a.] : Ashgate Publishing, 2004.
36. Peters Erik. 04.04.2016. Bild. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bild.de/byou/2016/lustig/so-flucht-die-welt-45179480.bild.html>
37. Sacher, Jason. How to Swear Around the World (Englisch). – Chronicle books. – San Franzisko, 2012. – 128 p.
38. Schaible, Karl-Heinrich. Deutsche Stich- und Hieb-Worte. Eine Abhandlung über Deutsche Schelt-, Spott- und Schimpfwörter, altdeutsche Verfluchungen und Flüche / K.-H. Schaible. – Strassburg. Verlag von Karl Trübner. London Trübner and Comp., 1885. – 91 s.
39. Schmidt Karl, Hebräisch-jiddische und rotwelsche Ausdrücke im Eichstetterischen, S. 165-188. [Електронний ресурс].
40. Schmutzige Wörter. Schimpfen & Fluchen in sechs Sprachen. – Garant Verlag GmbH, Renningen, 212. – 188 s.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 19.01.2017 р.
Рекомендовано до друку д.ф.н., професором Лесюком М. П.*

ON THE CHECK BOARD OF DISPUTES (ON THE PROBLEM OF SWEAR WORDS WORLDWIDE)

M. R. Tkachivska

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenka St., 57; tel. 0994433736*

The article deals with the problem of swear words in different linguistic cultures, considering the process of their usage from the earliest times and up to nowadays. The article highlights main characteristic features of invectives in different countries of the world, and analyses them. The main invective strategies are outlined.

Keywords: *abusive vocabulary, swearing, invectives, obscene lexicon, linguistic culture, swear words, scatologism, strategy.*